

La plata de servir a taula

(ALDC, II, 368. La plata de servir a taula)

Plata i *plàtera* són els mots genuïns per a designar el ‘plat gran de forma ovalada per a servir el menjar a taula’. *Plata* (*plata plana* 49) és el femení augmentatiu de *plat*, substantivació de *plat*, -a ‘planer, aplanat’, adjectiu no documentat en cat. (i sí en fr. i it.); *plàtera* (s. XIX) és el seu der. amb el sufix àton (com *càssera*, *mèrlera*) i que podria ser una modificació del llat. *PATERA* ‘copa aplatada i usada en sacrificis’ (*DECat*). El bal. *palangana* (var. locals: *palangrana* 72, amb inserció d’una ròtica, i *palancana* 83, 84, amb ensordiment velar) s’usa també per a ‘safata’, com *safata* d’algunes poblacions nord-occidentals i *bande[χ]a* de localitats disperses. El ross. *jata* és pres del fr. *jatte* ‘escudella’ (< llat. *GABATA* ‘id.’). *Font* és una catalanització del cast. *fuenta*, ambdós mots freqüents en val., Matarranya i franja ponentina; en cast. (TERREROS, 1787) podria ser una extensió semàntica de ‘receptacle on

cau l’aigua d’una font urbana’. *Safra* 70 és una var., amb *r* adventícia, de *safa* (< àr. *SAḤFA*) ‘escudella’. *Fritera* és una reducció de *fruitera* a partir de l’accentuació de -ui- com a diftong ascendent [wi] i amb extensió de significat des de ‘utensili per a fruita’. *Gresala* 16 s’acosta al significat originari (‘plat gran i profund’) (veg. mapa 243); altres extensions semàntiques: *enciamera* 84, inicialment per a l’enciam; *sopera* 71, per a la sopa; i *ribella* 72, per a escurar els plats o rentar-se la cara. Finalment, el referent es pot designar amb *plat* 4, especialment completat amb un determinant: *plat gros* 3, *plat rodó* 7, *plat llarg* 7, *plat de servir* 11, *plat d’escudellar* 142, 148, 151 i l’alg. *plat de barqueta* 85, per la forma oblonga, o *plat de portar* 85. La modernitat de l’objecte justifica manlleus (*jata*, *bande[χ]a*, *font*, *palangana*); la normativa sols ha acceptat *plata* i *safata* (veg. mapa 230).

